

Přes Velké písečné moře

První ČESKÁ VĚDECKÁ EXPEDICE

k legendární
Jeskyni plavců
ukončila svou cestu
v oáze Bahríja.

MIROSLAV BÁRTA

Vědcům se během tří týdnů podařilo nalézt několik nových archeologických lokalit a řadu dalších zajímavých míst, která souvisí s původem a vznikem staroegyptské civilizace.

Ve středu 12. listopadu jsme definitivně opustili oblast křemičitého skla, siliky, která se nachází pouze v jedné specifické oblasti Velkého písečného moře. Toto moře představuje velké žluté nic, které by mělo být symbolem zmaru a bezbřehosti. Celkem jsme toho dne urazili téměř 280 kilometrů a stále jsme uvnitř této všeobjímající masy žlutého písku. Jízda v něm vyžaduje naprostou koncentraci, hrany dun splývají a často pozvolna stoupající duna za hřbetem padá téměř kolmo dolů, stačí jedna chyba našich řidičů a bylo by zle.

Písečné moře jako první z badatelů západního světa objevil Walter Rohlfs, který se do něj vydal z Dáchly, a když zjistil, že ho nemůže od západu k východu pokořit, zamířil na sever, do oázy Faráfra. Jeho původním záměrem bylo vydat se rovnou k západu a dosáhnout libyjské oázy Kufra, to mu však znemožnily duny, které se šíří od severozápadu k jihovýchodu ve směru převládajících větrů, a představují tak nepřekonatelnou přírodní hradbu.

Duny a zrádný písek

Ze satelitních snímků a zpráv jednotlivých badatelů vyplývá, že některé duny jsou až 100 metrů vysoké a táhnou se v délce mnoha kilometrů. Duny vytvářejí střídavě hradby a několik kilometrů široké koridory, ve kterých se dá poměrně snadno pohybovat, pokud zrovna nepadnete do písečné pasti, která se nedá nijak rozeznat a představuje vrstvu velmi sypkého písku, do kterého můžete v mížku zapadnout až po nápravu auta. Rozdíl mezi pevným a pro auto bezpečným povrchem a touto pastí se počítá na centimetry.

Následujícího dne, ve čtvrtek, se nám podařilo přejet zbývající část Velkého písečného moře a dorazit do oázy Síva. Zatímco den předtím jsme jeli rychlostí misty až 90 km za hodinu a vesměs se pohybovali po vysokých tvrdých dunách, tato cesta byla podstatně pomalejší: 130 kilometrů nám zabralo téměř pět hodin. Reliéf cesty a tvárnost pouště se změnily záhy po vyjetí z tábora, duny se staly nepřehlednější, vyšší a skoro veškerý písek podstatně měkčí, často bylo třeba hledat cestu a přejíždět duny, takže člověk měl pocit jako na horské dráze.

Sívu se nám podařilo po získání všech povolení opustit až v sobotu.

Lidé odešli v pátém století

Odměnou nám byl kolem poledne sestup do nejkrásnější oázy Áreč na starověké cestě spojující oázy Sívu a Bahríju. Její překonání trvalo v minulosti karavaně s velbloudy 10 dní.

Áreč je opuštěnou oázou, kde se dá autem pohybovat pouze po jejím okraji, a jakýkoliv pokus přejet ji napříč by mohl skončit zahrabáním auta tak, že by mu už asi nebylo pomoci. Na první pohled hlinitá krusta nasycená solí vypadá pevně, ale pod ní je spousta bahna a vody.

KONEC EXPEDICE Členové výpravy před Amonovým chrámem v oáze Síva. Miroslav Bárta stojí uprostřed.

ŽIRAFY Rytiny žirafy objevené ve Wádí Hamra dokládají na dnes nehostinné poušti dřívější existenci vodních zdrojů. Tato zvířata totiž musí pít.

ROMANTIKA POUŠTĚ Západ slunce na tzv. Bílé poušti, což je oblast Západní pouště, která není přístupná

DOLŮ Z DUNY Jízda v dunách vyžaduje naprostou koncentraci, stačí jedna chyba řidiče a s autemobílem může být zle.

Cíle expedice

1. Zaniklé starodávné oázy „Jakubovy studny“ a místo pobývání staroegyptských expedic stavitelů pyramid
2. Abú Ballás s nálezy celých hrnců zanechaných zde staroegyptskými karavanami
3. Písečné moře, oblast s tzv. silikou, křemičitým sklem vzniklým dopadem meteoritu
4. Jeskyně plavců s neolitickými kresbami, když byla celá oblast savanou s jezery
5. Nabta Playa, megalitické lokality z doby neolitu, kdy již probíhala migrace obyvatel Západní pouště v důsledku vysychání do nilského údolí

Další výzkum

Starověké obchodní cesty, kterými putovaly staroegyptské karavany na oslech až k Čadskému jezeru.

letí po Kristu, tedy ve stejné době, jako na našich vykopávkách na lokalitě Bír Šovís v oáze Hajez. Bohužel stopy osídlení se nám identifikovat nepovedlo.

Chrámy boha Amona

V neděli jsme se věnovali oáze Bahrén, která patří k největším mezi oázami Sívou a Bahríjou a leží ve vzdálenosti jednoho dneho pochodu od Áreče. Hlavní je zde zcela zničený chrám ze 4. stol. př. Kristem, který tvořil sloupový dvůr se šesti sloupy, pronáos (chrámová předsíň, pozn. redakce) a tři kultovní niky staroegyptských božstev. Uctívána zde byla Amonova triáda (tu tvořil Amon společně s bohyní Mut a bohem Chonsuem, pozn. redakce). Opodál leží dva skalní útvary, do jejichž úbočí jsou vytesané řeckoférické skalní hrobky podobné těm, které jsme mohli vidět včera v oáze Áreč. Na rozdíl od nich jsou nezdobené. Oáze dominuje rozlehlé slané jezero, které je napájeno místními prameny. Oáza je také proslulá obrovským množstvím komárů, takže jsme nocovali asi kilometr hluboko v písečných dunách. Přesto si některé jedince výpravy našli...

Zbývající dny expedice byly věnovány mapování starých karavanních cest v Západní poušti a západně od oáz Bahríja a Faráfra a hlavní cesta expedice de facto skončila tuto středu.

Autor je egyptolog

O zážitcích z expedice po nepřítli probádaných částech Egypta píše pro MF DNES vedoucí výpravy Miroslav Bárta

Další informace o expedici českých vědců najdete na iDNES v rubrice cestování nebo na adrese www.national-geographic.cz

Sloupek

Peníze bohatým (duchem)

Loni získal cenu Praemium Academiae od předsedy Akademie věd, letos Národní cenu Česká

Eva Bobůrková
redaktorka
MF DNES

hlava. Však také chemik Pavel Hobza z Ústavu organické chemie a biochemie a profesor Univerzity Karlovy je nejcitovanějším (12 800 krát) českým vědcem (žijícím v Česku).

Profesor Hobza však své úspěchy vidí nejen v kontextu českého rybničníka, ale i čirého světového oceánu. A tak mě před časem upozornil: „Když se podíváme na tisícovku ve světě nejvíce citovaných vědců, není mezi nimi jediný Čech. Já mám z českých vědců nejvíce citací – a ač mě to mrzí a byl bych tam rád, ani to nestačí.“ A kriticky dodal, že Češi též chybějí i na nejvýznamnějších konferencích, mezi nobelisty...

Jaký recept na pozvednutí české vědy tedy má nejlepší „česká hlava“?

Zavírat špatné ústavy, vyhazovat neplodné vědce. „Peněz na vědu je dost, jen je nutné přestat živit špatné týmy a špičkovým týmům dát takovou podporu, až budou trnout zuby. Nemyslím deset dvacet procent navíc, myslím desetkrát víc. Plus vybavení,“ cituji jeho slova.

A pro ty, kteří by si to špatně vyložili: „Taková podpora se samozřejmě nemůže dávat starším vědcům, jako jsem i já, a za celoživotní zásluhy, ale lidem ve věku mezi 30–40,“ dodal tento excelentní vědec.

Krátce z vědy

AUSTRÁLIE

Vakcína proti rakovině kůže

Očkovací látku účinnou proti rakovině kůže vyvíjí australský imunolog Ian Frazer, který se podílel i na přípravě vakcíny proti rakovině děložního čípku. Experimenty na myších byly úspěšné, první testy na lidech by mohly podle australského listu The Sunday Telegraph začít příští rok a vakcína by mohla být k dispozici do pěti až deseti let. Očkováni by pak měly být deseti- až dvanáctileté děti. V Austrálii onemocní rakovinou kůže ročně 380 tisíc lidí a 1600 Australanů zemře.

ČESKO

Zbraň proti nádorovým buňkám

Účinnou zbraní proti rakovině může být světlo. Vědci využívají princip tzv. fotodynamického efektu, určité látky totiž po stimulaci světlem vyvolávají v různých druzích nádorových buněk programovanou buněčnou smrt. Tým Michala Dvořáka z Ústavu molekulární genetiky AV ČR objevil, že jako účinné fotosenzitizéry fungují deriváty porfyrinu. Objev, který publikovali v mezinárodních časopisech Oncogene a Journal of Medicinal Chemistry, zatím ověřili ve tkáňových kulturách a u myších nádorů.

INDONÉŠIE

Vědci našli „vyhynulou“ poloopici

V hornaté oblasti ostrova Sulawesi vědci objevili několik jedinců poloopice druhu nártoun drobný (*Tarsius pumilus*), který patří mezi nejmenší a nejzářnější primáty a po dlouhá desetiletí ho někteří odborníci považovali za vyhynulého. Pro nártouny jsou typické obrovské oči, kterými vidí velmi dobře ve tmě. Jde o drobné živočichy vážící zhruba 50 gramů.